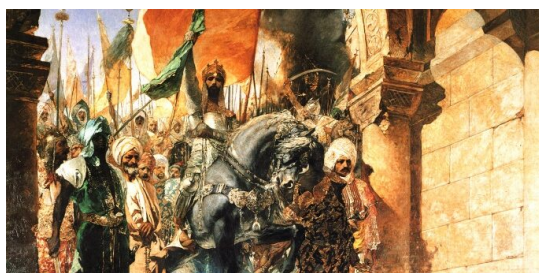

Pád Konštantínopolu

Karol Gazdík

30. mája 2022 ✚ *História*

Koniec mája prináša v kresťanských dejinách jedno temné a smutné výročie. 29. mája 1453 Osmani na čele so sultánom Mehmedom II. dobyli Konštantínopol, čím zanikla Byzantská ríša.

Benjamin Constant – Vstup Mehmeda II. do mesta

zdroj: wikimedia commons

Tento dátum je niektorými historikmi považovaný za koniec stredoveku. Pád Konštantínopolu znamenal definitívny koniec Rímskej ríše i stratu jedného z centier kresťanskej viery. Novým centrom pravoslavia sa stala Moskovská Rus, konkrétnejšie Moskovské veľkokniežatstvo, ktoré v dôsledku sobáša kniežaťa Ivana III. Vasilieviča Veľkého s neterou posledného byzantského cisára Sofiou, prevzalo časť imperiálneho odkazu stredovekej Byzancie. Pozrime sa však na túto smutnú udalosť trochu bližšie.

Jedným zo zásadných taktických krokov sultána Mehmeda II. bola snaha dostať sa do zátoky Zlatý roh, kde by mohol otvoriť kvázi „druhý front“ proti slabším hradbám ako boli tie Theodosiánske. Tým by sa museli logicky obrancovia mesta rozmiestniť na dvoch rôznych miestach a tak by sa oslabila obranná pozícia na kľúčových Theodosiánskych hradbách. Lenže ústie do zátoky a prístavu Zlatý roh chránila ozrutná, takmer 1 km dlhá liatinová reťaz. Preto Mehmed II. využil lesť a plánoval preniesť svoje lode po súši poza janovskú pevnosť Galata, ktorej osadníci v podstate zradili Konštantínopol, keď cisára Konštantína XI. z rodu Palaiologos o zámeroch Osmanov neinformovali. Čo však čakať od oportunistických obchodníkov, ktorí to kvôli vlastnému prospechu hrali na obe strany?

Osmani teda (po dlhšej príprave so stovkami vojakov) svoje lode počas jednej noci pretiahli po pevnine na brvnách stromov, ktoré boli natreté hrubou vrstvou loja a tuku. Z kopca už lode bez problémov skĺzli do zátoky Zlatý roh. Ráno po zaznení varovného zvonenia mohli obyvatelia Konštantínopola už len zdesene sledovať pohyb osmanských lodí v zátok Zlatý roh. Odteraz Osmani viedli útoky proti mestu z mora i z pevniny. Objavili sa aj snahy podkopať a podmiňovať hradby mesta, ktoré Osmanom kazil žoldnier Johannes Grant.

Schéma situácie a taktiky pred dobytím Konštantínopolu

zdroj: snímka z autorovej výučbovej prezentácie PowerPoint

Posledný útok na mesto sa začal skoro ráno v utorok 29. mája. Po piatich hodinách bojov sa pravdepodobne jednému osmanskému delu podarilo zraniť janovského veliteľa Giustianiho, ktorý bol z boja odvedený na janovskú loď. Mimochodom, bol to pápež, ktorý poslal Byzancii na pomoc tri janovské galéry s dvomi stovkami vojakov. Zranenie veliteľa obrany výrazne demoralizovalo brániace sa vojská a janičiarskym oddielom sa podarilo dostať k vnútorným hradbám. Boje pokračovali a niekde v nich (blízko Brány sv. Romana) krátko po prekonaní hradieb zomrel aj Konštantín XI., ktorý vyhlásil, že ak má jeho ríša zomrieť, zomrie spolu s ňou. Strhol zo seba cisárske insígnie a nikým nepoznaný sa vrhol do najväčšieho boja. Jeho telo nebolo nikdy nájdené. Vojaci v meste sa dali na útek. Benátčania a Janovčania sa nalodili na svoje lode, niektorí hľadali záchranu v Galate. Osmanské vojská po prekonaní odporu začali rabovať mesto, plienenie trvalo podľa moslimskej tradície tri dni. Odhaduje sa, že v prvý deň po dobytí mesta Osmanmi zomrelo približne 4-tisíc obyvateľov a 50-tisíc ich bolo neskôr predaných do otroctva vrátane príslušníkov najvznešenejších byzantských rodín. Galata si za svoju oportunistickú neutralitu udržala svoje postavenie a privilégiá.

Zaujímavé sú aj byzantské legendy a proroctvá o páde Konštantínopolu. Pár si ich pripomeňme.

– Prvé proroctvo sv. Konštantína, sediaceho na koni, znázorneného na stĺpe chrámu Sv. Sofie, prorokuje s vystretou rukou a hovorí: „*Z tohto smeru príde ten, ktorý ma zničí*“, ukazujúc na Anatóliu, teda Turecko. (Niccoló Barbaro)

– Kardinál Isidor napísal pápežovi: „*Tak ako bolo mesto založené Konštantínom, synom Heleny, tak je teraz tragicky stratené ďalším Konštantínom, synom Heleny.*“ Jeho slová vlastne interpretovali ďalšie proroctvo, ktoré sv. Konštantín urobil a to, že mesto padne za vlády Konštantína, syna Heleny. (Niccoló Barbaro)

– Mních Gennadios Scholarios povedal, že mesto padne v rovnaký mesiac (máj), kedy bolo založené v roku 330 Konštantínom Veľkým.

– Taktiež zatmenie mesiaca (22. mája) malo v proroctvách svoju rolu. „*Keď mesiac urobí znamenie na nebi, pár dní na to Turci získajú Konštantínopol.*“ (Niccoló Barbaro)

– Zlým znamením boli aj blesky (tzv. Eliášov oheň) na kupole patriarchálnej katedrály gréckeho pravoslávneho kresťanstva – Hagia Sofia. „*Zdá sa, že na streche chrámu Hagia Sofia svietia svetlá*“ – interpretuje údiv obyvateľov Konštantínopola britský historik Roger Crowley, autor knihy 1453. Byzantskí občania Konštantínopolu boli vystrašení scénou, ktorú považovali za zlé znamenie. Mysleli si, že sú

svedkami konca sveta. Docent z Univerzity Greenwich v odbore osmanskej histórie, Dr. Michael Talbot dopĺňa, že mesto malo byť chránené pannou Máriou. „Existuje príbeh alebo proroctvo, že v posledný deň Konštantínopolu bude videná (Ježišova matka) ako opúšťa mesto.“

Vysvetlivka: „Tento oheň mohol byť tým, čo je dnes známe ako oheň Sv. Elma/Eliášov oheň, spôsobený nezvyčajnými atmosferickými podmienkami, možno vďaka prachovým časticiam z kanónov, dymu a výbojom atmosferickej elektriny.“ (Philippides and Hanak, str. 223, poznámka 93)

A čo sa stalo s chrámom Hagia Sofia, s ktorým sa spájalo jedno z proroctiev? Po páde Konštantínopola dal sultán Mehmed II. chrám premeniť na mešitu. Z chrámu boli odstránené kresťanské relikvie a oltáre, v neskoršom období (17. storočie) bola prekrytá alebo zničená aj figurálna mozaiková výzdoba, ktorá sa nestotožňovala s islamským učením. Podľa jej vzoru sa začali stavať ďalšie mešity, vrátane tzv. Modrej mešity sultána Ahmeda I. zo 17. storočia. V roku 1934 nariadil Mustafa Kemal Atatürk, vtedajší prezident Tureckej republiky, že Hagia Sofia bude sekularizovaná a prebudovaná na múzeum. Tento stav však netrval dlho. V júli 2020 bola Hagia Sofia na základe dekrétu prezidenta Recepta Tayyipa Erdoğan opäťovne premenená na mešitu.

Hagia Sofia islamskou mešitou

zdroj: snímka z autorovej výučbovej prezentácie PowerPoint

URL adresa článku: <https://christianitas.sk/pad-konstantinopolu/>